

Carl von Linné som vetenskaplig skribent. En studie av ett genredrag i *Kungliga Vetenskapsakademiens Handlingar*

Hans Landqvist & Lena Rogström

1. Inledning¹

Under 1700-talet växte en vetenskaplig prosa på svenska fram. Två samverkande drivkrafter i denna process var naturvetenskapens starka utveckling och den språkplanerande inställning som förespråkades av den år 1739 instiftade Kungliga Vetenskapsakademien, vars huvudsakliga uppgift skulle vara att sprida ny kunskap i naturvetenskapliga ämnen i syfte att förbättra Sveriges välstånd. Den nya kunskapen skulle publiceras i en vetenskaplig skriftserie i form av kortare artiklar, baserade på empiriska studier, s.k. *rön* (se vidare Lindroth 1967 och Kärfelt m.fl. 2018). Kungliga Vetenskapsakademien (fortsättningsvis *KVA*) beslöt att skriftserien skulle publiceras på svenska och inte latin, som annars hade varit det naturliga valet vid den här tiden (Lindroth 1967: 111). Rönens vetenskapliga innehåll och tillämpningar skulle därmed kunna nå många fler läsare.

Skriftserien *Kungliga Vetenskapsakademiens Handlingar* (fortsättningsvis *KVAH* eller *Handlingarna*), inrättades samma år som själva akademien, dvs. 1739, och blev en enorm succé för spridningen av de vetenskapliga rönen. Sten Lindroth (1967: 111) beskriver *KVAH*:s betydelse på följande sätt: ”Akademiens viktigaste uppgift – under de första åren när nog dess enda – var och förblev utgivandet av *Handlingarna*.” (se vidare Lindroth 1967: 111–132 om *KVAH*). *Handlingarna* blev därmed en central faktor för utvecklingen av ett (natur)vetenskapligt språk på svenska. Sigurd Fries (1996) uttrycker det på följande vis:

Knappast något publiceringsföretag i Sverige i äldre tid – bibelöversättningarna rimligtvis undantagna – torde ha givit upphov till ett så intensivt arbete med den språkliga utformningen som *Vetenskapsakademiens Handlingar*. Resultatet har blivit en svensk vetenskaplig prosa eller en slags sakprosa (Fries 1996: 97).

Trots *KVAH*:s stora betydelse för utvecklingen av en vetenskaplig sakprosa har språket i rönen inte tilldragit sig särskilt stor uppmärksamhet från forskare. Britt-Louise Gunnarsson (1987) redovisar en mindre undersökning av främst medicinska rön. Studien uppvisar dock inga resultat som kan tydliggöra systematiskt urskiljbara språkliga drag som kännetecknar *KVAH*:s

---

¹ Vi tackar två anonyma granskare för deras konstruktiva kommentarer till en tidigare version av vår artikel. Därtill tackar vi redaktionen för HumaNetten för gott samarbete.

vetenskapliga prosa. Gunnarsson noterar dock en hög förekomst av termer i framför allt de kirurgiska texterna (1987: 176), vilket ändå speglar en viss närvaro av ett av de mer signifikanta genredragen för vetenskaplig text, nämligen facktermer (se t.ex. Ralph 1980: 165, 172; Roelcke 2005: 50). Andra genredrag som kännetecknar vetenskaplig text verkar dock inte ha etablerats inom den medicinska vetenskapen vid den aktuella tidpunkten.

Ulf Teleman (2011) har studerat ett mindre antal rön i KVAH och anser att framväxten av en vetenskaplig prosa till stor del kalkulerats på latinsk tradition, inte minst framväxten av fackordförrådet (2011: 65, 76). En stor del av fackorden härstammar dessutom från äldre tider, och de hade etablerats (på svenska) inom icke-akademiska vetenskaper långt före instiftandet av KVA (2011: 76). Teleman antar att stilen i KVAH-rönen kan kopplas till traditionellt akademiskt skrivande på latin samt den prosa som användes i icke-akademiska sammanhang, men han anger inga specifika stildrag (2011: 70). Teleman poängterar emellertid att KVA:s språkpolitiska hållning i sig var väsentlig för framväxten av diskussionen om standardisering av svenskt skriftspråk (2011: 83). Han hävdar också att den viktigaste förutsättningen för att ett språk ska utvecklas är att det används och att KVAH i detta avseende spelade en väsentlig roll (Teleman 2011: 84).

KVA instiftades i en tid då många akademier redan hade etablerats eller var på väg att se dagens ljus. Av de europeiska vetenskapliga akademier som redan existerade vid denna tid anses den brittiska akademien The Royal Society of London (fortsättningsvis *RS*) vara den som stått som förebild för den svenska (Kärnfelt m.fl. 2018), och som bäst överensstämmer med KVAH:s principer för publicering. Mårten Triewald, en av grundarna av KVA, var medlem i *RS*, och kontakterna mellan medlemmarna i de båda sammanslutningarna var många. Det finns således anledning att koppla utvecklingen av svenska vetenskapliga genrer till fler språkliga faktorer än fackterminologi och latinskt inflytande. Flera av de europeiska akademiernas handlingar har undersökts ur språkvetenskapliga perspektiv, främst den brittiska *RS*:s *Philosophical Transactions* (Bazerman 1988; Atkinson 1998; Valle 1999; Banks 2017) men även de franska och tyska akademiernas skriftserier (Gross m.fl. 2002). Därför är en mer ingående analys också av språkbruket i svenska KVAH och framväxten av vetenskapliga genrer på svenska i Handlingarna av intresse.

Forskningsprojektet ”Från rön till vetenskap. En studie av etableringen av vetenskapliga genrer på 1700-talet” syftar till att kartlägga en del av den genreetablering som skedde under 1700-talet inom ramen för Kungliga Vetenskapsakademien och dess Handlingar.²

Föreliggande undersökning är en textvetenskaplig studie, vars syfte är att undersöka ett presumtivt genredrag i KVAH utifrån en bidragsgivares rön. Bidragsgivaren är en av grundarna av KVA och Sveriges (hittills) mest

---

² Projektet pågår mellan den 1 juli 2024 och den 30 juni 2027 och är finansierat av Stiftelsen Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond (dnr MAW 2023.0045).

inflytelserika naturvetare: Carl von Linné. Det presumtiva genredraget är vad forskare tidigare identifierat som *notis/notisform* (särskilt Abenius 1971 [1935]), och detta drag har särskilt förknippats med just Linné (se vidare avsnitt 3).

I det följande ges först en kort bakgrund där vi beskriver tidigare forskning om Linnés vetenskapliga prosa på svenska. Denna följs av en genomgång av det teoretiska ramverk och de centrala begrepp som vi använder i vår studie samt en presentation av material och undersökningsmetod. Begreppen är 'diskurs', 'diskursgemenskap', 'genre', 'genredrag', 'notis'/'notisform' och 'halvlista'. Därefter följer en redovisning och diskussion av våra resultat. Allra sist summerar vi resultaten och presenterar tankar om fortsatta studier på temat.

2. Tidigare forskning om Linnés vetenskapliga prosa på svenska

Som naturvetenskapsman är Linnés inflytande grundmurat och hans vetenskapliga gärning finns beskriven i ett flertal biografier (se Broberg 2019: 487–496). Som en mycket inflytelserik person under den period i svenskans språkliga utveckling då den moderna svenskan föds (Håkansson 2025), har också Linnés språk undersökts och bidragit med pusselbitar till beskrivningen av språklig utveckling under 1700-talet. Flertalet redovisade undersökningar går på något sätt tillbaka till Oscar Levertins pionjärarbete (1908 [1906]). Merparten av de analyser som har gjorts av Linnés svenska skriftspråk behandlar främst hans resebeskrivningar (se t.ex. Abenius 1971 [1935]; Belfrage 1944; Hillman 1970; Fries 1971b), där Linnés egenartade blandning av detaljerade beskrivningar och poetiskt bildspråk lyfts fram. Ralph (2011) anser t.ex. att Linné kan ses som tänkbar inspiratör till Strindbergs naturbeskrivningar.

Hur Linnés språkbehandling gestaltas i KVAH:s rön har däremot inte beskrivits särskilt ingående i jämförelse med de studier som ägnats hans språk i resebeskrivningarna. Däremot har en del andra av Linnés texter, tillkomna inom ramen för KVA:s diskurs, tilldragit sig stort intresse. Inte minst presidietalet *Tal om Märkvärdigheter uti insecterne* har analyserats ur ett flertal perspektiv, bland annat retoriskt (se Pehrson Berger 2011; Sorgenfrei 2024). Talet hölls 1739 efter att Linné lade ner sitt presidium efter första kvartalet i den nyinstiftade akademiens tjänst och kan sägas ha introducerat entomologisk forskning i Sverige (Pehrson Berger 2011). Det inflytelserika talet har även analyserats ur ett intertextuellt perspektiv som kartlägger hur Linnés tankar om entomologins betydelse förmedlas av andra betydelsefulla entomologer inom KVA:s diskursgemenskap, såväl i presidietal som i rön (Rogström 2020).

Den språkliga faktor som studerats mest i Linnés språk är hans ordförråd, särskilt terminologi och nomenklatur. Också Linnés egen dialekt har studerats av Sahlgren (1971 [1922]), som noterar hur Linnés småländska ordförråd

kommer till synes i hans skrifter. Bland fackspråksforskare har Linnés framsynthet i fråga om fackspråkets kontra allmänspråkets funktioner analyserats av t.ex. Nilsson (1974). Linnés eget bidrag till ett svenskt fackordförråd inom entomologi, en vetenskap som etableras under 1700-talet, har studerats av Hannesdóttir (2011).

Linnés betydelse för framväxten av ett mer renodlat vetenskapligt språk på svenska har dock inte uppmärksammats lika mycket som hans mer individuellt särpräglade stil, även om de mer vetenskapliga inslagens språkliga uttryck i resebeskrivningarna tas upp av flera forskare. Abenius (1971 [1935]) är en av de första att notera och diskutera Linnés syntaktiska särart i resebeskrivningarna. Den syntax hon intresserar sig för karaktäriseras av att dess struktur strävar efter en exakthet i uttrycket som är vetenskaplig samtidigt som den uttrycker en mer naturlyrisk sida (Abenius 1971 [1935]: 61–62), och det är detta uttryck som ligger till grund för föreliggande undersökning (se vidare avsnitt 3.1, 3.2 och 4).

Utöver språkliga analyser av resebeskrivningarna har framför allt Fries (1971b) gjort vissa jämförelser mellan dessa och Linnés förlagor i form av anteckningar och dagböcker. Fries (1996) redovisar dessutom en mindre jämförelse mellan fyra av Linnés rön i KVAH och hans resebeskrivningar. Fries anser att det bildspråk som ofta förknippas med Linnés resebeskrivningar inte kommer till samma uttryck i rönen, med undantag för de rön som publicerades tidigt och där material från de tidigaste resebeskrivningarna, som aldrig trycktes under Linnés levnad, har återanvänts.

Två exempel där formuleringar i rönen i mångt och mycket överensstämmer med dagboksanteckningarna är de ofta citerade ”Om RENARNAS BRÖMSKULOR i Lapland [...]” (KVAH 1739; från Lapplandsresan (1975 [1732]) samt “[...] Anmärkning öfwer WISEN hos MYRORNE” (KVAH 1741; från Dalaresan (1953 [1734])). Fries anser att rönen uppvisar en tyngre syntax än resorna (1971b: 100), något som också Hillman påpekar när han noterar att finita verbet ofta placeras sist i bisatser (Hillman 1970: 61). Detta syntaktiska drag kan i så fall indikera en medvetenhet om skillnaden mellan den mer vetenskapliga texten och resebeskrivningen. Det ligger även nära till hands att, i likhet med Teleman (2011), anta att det latinska inflytandet satt sin prägel på den svenska, vetenskapliga prosan, genom den mer tungfotade syntaxen. Sigurd Fries (1996: 88) konstaterar att ”[m]an frigjorde sig från latinet men inte från latininflytandet”.

Det är trots allt ganska förvånande att språkforskare inte har kartlagt Linnés språkliga inflytande på det vetenskapliga språkets framväxt under 1700-talet eller uppmärksammat den nya sakprosa som, enligt Fries, uppstod inom KVAH. En orsak är troligen det faktum att systematisk forskning om vetenskapligt och akademiskt skrivande etableras på allvar först på 1990-talet – på engelskt språkområde genom bl.a. Swales (1990) och Bhatia (1993) och på svenska genom framför allt Britt-Louise Gunnarssons fackspråksprojekt under 1980- och 1990-talet (Gunnarsson 1987; Gunnarsson 2009: 55–94).

Ytterligare en faktor kan vara att möjligheterna till systematiska undersökningar av KVAH länge begränsades till de tryckta rönen i de sammanlagt 115 volymerna som gavs ut mellan 1739 och 1854. Sedan 2010 finns emellertid rönen digitalt tillgängliga på internet (KVAH), både som bilder och som pdf-filer (Rogström & Johansson 2023: 283). Härigenom är det enklare att få tillgång till Handlingarna och möjligheterna att få överblick över såväl ämnesområden som bidragsgivare till KVAH har förbättrats, något som utnyttjas i vårt projekt genom att tio av volymerna därtill är digitaliserade och därmed är möjliga att söka i elektroniskt (jfr Rogström & Johansson 2023: 283).

3. Teoretiskt ramverk och centrala begrepp

Vår undersökning baserar sig på de teoretiska antaganden som introduceras av Swales (1990) och som därefter utvecklats av bl.a. Bhatia (1993) och Swales (2004).

En bärande tanke i modern språkvetenskaplig genreteori är att genrer utvecklas i relation till olika verksamheter – *diskurser* – vars idéer och grundvalar för den aktuella verksamheten utvecklas genom utövarna av verksamheten i en *diskursgemenskap*. Blåsjö (2010: 55) konstaterar följande om genreanalys utifrån Swales (1990) och Bhatia (1993):

Genreanalysen bygger på teorin om diskursgemenskaper som ”äger” en uppsättning genrer. Genrerna används för att konstruera gemenskapen och speglar dess normer och värderingar.

Vetenskapliga genrer utvecklas, precis som andra genrer, i socialt konstruerade diskursgemenskaper (Swales 1990: 9; se också Landqvist & Rogström 2024). Vi betraktar således Kungliga Vetenskapsakademien och dess medlemmar, författare och läsare som en diskursgemenskap. Dessa bildar tillsammans med KVA:s skriftliga alster, exempelvis vetenskapliga rön och resebeskrivningar utgivna av KVA, en diskurs och en diskursgemenskap inom vilken vetenskapliga genredrag etableras. Dessa kommer slutligen att bilda olika vetenskapliga genrer – och subgenrer – inom genrer (se t.ex. Bhatia 1993: 21).

Genrer utvecklas i relation till sina kommunikativa syften (Blåsjö 2010: 55), och de konstitueras av olika språkliga *genredrag* som etableras successivt och slutligen emanerar i drag som är tydligt igenkännbara på språkets olika nivåer inom olika genrer (Swales 1990: 140–148). Några typiska sådana drag för vetenskapliga genrer är uttryck för texters disposition i form av både grafiska markörer som rubriker och punktlistor men också textbindande element som adverb av typen *följaktligen*, *för det första* och *sammanfattningsvis*. Vissa drag är gemensamma för allt vetenskapligt språk, medan andra är specifika för enskilda vetenskaper. I ett skede som var nydanande för såväl svensk naturvetenskap som svensk språkutveckling skulle man kunna tänka sig att vissa personer utövade särskilt stort inflytande i diskurs-

gemenskapen, inte bara vetenskapligt utan även språkligt, och att de tog initiativ till att introducera specifika genredrag. Ett sådant *genredrag* alternativt *stildrag*, som är värt att undersöka närmare, är det drag som i tidigare forskning betecknas som *notisformen* eller *halvlistan*.

3.1. Notisformen som stildrag

Det syntaktiska drag i Linnés texter som står i fokus i föreliggande undersökning uppmärksammades och beskrevs förhållandevis ingående först av Margit Abenius (1971 [1935]). Abenius beskriver detta stildrag som en ”systematisk katalog av sinsemellan likvärdiga stycken, som alla äro byggda på samma sätt efter schemat: subjektet, det som skall beskrivas, först, ofta typografiskt utmärkt; därefter predikat och bestämmingar” (Abenius 1971 [1935]: 65). Abenius antar att Linné utnyttjar den stereotypa och samtidigt rytmiska syntaktiska utformningen för att tillmäta alla sina detaljerade beskrivningar samma betydelse (Abenius 1971 [1935]: 71).

Hillman (1970: 62) kallar stildraget för *notisform* eller, kort och gott, *notis*, och han anser precis som Abenius att det är typiskt för Linnés sätt att skriva. Några exempel på den typiska notisformens syntax ges i exempel 1, hämtade ur *Wästgöta-Resa*.³

(Exempel 1)

GORSTEN kallades här den Tälgstén, (ölands-stén eller Golfstén), som war brunaktig, och af luften eller brytningen sönderföll i runda och äppleformiga stycken, såsom Gor, eller hårda excrementer.

GÅSÖRT (Flor. 415.) växte öfwer alla gårdar wid Rödsätter, eller på Gorklefwan, mer än på andra ställen i Swerige, och lika så mycken, som Trampergräs (Flor 322.) på andra gårdar i Riket. (s. 37)

Abenius kopplar den enkla och upprepande menings- och textbyggnaden till Linnés strävan att tilldela hela innehållet en jämn uppmärksamhet där allt är lika viktigt. Denna strävan syns i Linnés sätt att placera informationen rytmiskt i satserna, där rytmen är ”det mest individuella av allt och det djupast konstitutionella” (Abenius 1971 [1935]: 73). Abenius noterar också att denna typ av komposition går igen i Linnés hela författarskap, vilket ger en intressant utgångspunkt för fortsatta syntaktiska studier och ett incitament att undersöka samma drag i rönen.

Hillman (1970), som fördjupat studier av notisformen i Linnés resebeskrivningar, anser att utvecklingen av draget är en medveten stilsträvan från Linnés sida att nå ”största möjliga sakliga effektivitet” (1970: 62). Hillman urskiljer en successiv utveckling av detta särpräglade sätt att skriva, vilket i

---

³ Alla citat är återgivna med den grafiska utformning som texten är tryckt med i originalet i form av versaler, kursiv stil, radbrytning etc. Avvikelser från förväntad utformning anges med [sic], exempelvis om kursiv stil eller versal saknas. Vi återger inte originalets bruk av frakturstil och antikva.

Öländska och Gotländska resan (1975 [1745]) blir mer eller mindre standard för denna typ av snabba iakttagelser.

Notisformen har inte bara en syntaktisk särprägel utan därtill en grafisk, som kännetecknas av grafiskt fristående meningar som inleds med ett grafiskt markerat huvudord, ofta i versaler eller spärrad stil. Begynnelseordet får därmed en funktion av radrubrik som framhäver den stereotypa meningsbyggnaden, här i exempel 2, även det hämtat ur Linnés Wästgöta-Resa:

(Exempel 2)

MYGG märktes mycket litet på Kinnekulle, åtminstone på den tiden wi där wistades.
(s. 37)

I detta exempel kan man också se hur finita verbet placerats sist i bisats, i enlighet med vad Hillman (1970) konstaterar.

Linnés förtjusning i notisformen och hans allt flitigare bruk av den i de senare resebeskrivningarna tyder på att han funnit en typ av syntaktisk mall som passar hans vetenskapliga iakttagelser väl. Det är ju främst dessa som återkommer i notisformen, som därmed bryter starkt mot det bildspråk som kan finnas insprängt mellan de mer vetenskapligt preciserande notiserna.

Teleman (2011) noterar ett liknande stildrag, av honom kallat "half-lists" (sv. "halvlistor"), i sin undersökning av ett mindre antal rön i KVAH. Teleman hävdar att dessa halvlistor introducerats av Linné och hans lärjungar (Teleman 2011: 72), och hans kortfattade beskrivning av halvlistorna visar att de i stora drag har samma utformning som notisformen uppvisar. Det finns därför all anledning att utforska detta tänkbara genredrag vidare och se hur det utnyttjas i Linnés rön i KVAH, där draget borde kunna fylla minst en lika viktig funktion som i hans resebeskrivningar.

3.2. *Notisform* eller *halvlistor*?

Hillman (1970) kallar således Linnés speciella sätt att beskriva vetenskapligt intressanta iakttagelser för *notisform* eller *notiser*. Också Fries (1971b) beskriver stildraget och påpekar att den typiska ordföljden är "betingad av omtanke om läsarens möjligheter att lätt orientera sig i boken" (Fries 1971b: 131), en iakttagelse som går att koppla till det faktum att flera av resebeskrivningarna innehåller register som ansluter väl till inlagan i boken i fråga. I Linnés Skånska resan (1966 [1751]) finns exempelvis ett innehållsregister som är tematiskt indelat. I avdelning XI "Oeconomiska Saker" återfinns registerorden "Alun-processen 123." som på sidan 123 går att hitta under notisens inledande ord ALUN. Registerposten "Bröd af blandad säd 78. 153." kan man läsa om på sidan 78 under ledordet WICKEN-ÄRTER och på sidan 153 i stycket som inleds med ledordet WICKEN. Notisformens syntax med subjektet (eller i vissa fall ett objekt) som ledord i versaler fyller således en viktig funktion när läsaren ska identifiera ett visst innehåll i relation till det ämnesindelade registret.

Abenius, Hillman och Fries kopplar notisformen till allehanda iakttagelser i resebeskrivningarna, vilket exemplifieras i exempel 1 och 2 ovan. Teleman (2011) antar emellertid att de halvlistor som han noterat i KVAH företrädesvis används inom botanik och zoologi genom att de utnyttjas för att beskriva och kategorisera växt- och djurarter (2011: 72). Teleman beskriver de halvlistor som finns i rönen på följande sätt:

A genuine step forward during the period is the schematic model for the description and taxonomy of botanical and zoological species. This seems to have been an invention of Linnaeus and his pupils. It included a subtext schema for a so-called "half-list" (Bo-A. Wendt, personal communication), i.e. something between a regular running text and a numerical table, like this:

name of the referent
non-finite predication 1
non-finite predication 2
etc.

The name of the referent is a kind of heading followed by a sequence of nonfinite predications. These are expressed by verb phrases, adjective phrases, noun phrases etc. Another conventionalized arrangement was the one for autopsy reports (a popular genre in the transactions), but that was used in Latin, too. (Teleman 2011: 72)

Telemans beskrivning av halvlistorna i KVAH överensstämmer till viss del med den tidigare beskrivna notisformen, men Teleman ger tyvärr inga textexempel ur rönen. Det som av Teleman beskrivs som en mycket schematisk lista verkar dock kunna ha en ganska varierande utformning, inte minst syntaktiskt, vilket visas av följande exempel ur Linnés tidiga KVAH-rön "Om RENARNAS BRÖMSKULOR i Lapland [...]" (1739) (exempel 3):

(Exempel 3)

Låren woro 4, ludne och swarta. Benen och föt-
ren bleka, hade 5 delar. På hwar fot woro twenne
hwaða och fast stora klor, med et litet fiäl under hwar-
je klo, och et hår mellan klona.

Hornen woro twenne, mycket stackuga.

Munnen liten, utan tänder, eller något synnerli-
git snyte. (s. 124)

Beskrivningen av flugan som attackerar renar kan variera. Fullständiga satser används: "Låren woro 4, ludne och swarta", ibland med långa attribut: "På hwar fot woro twenne hwaða och fast stora klor, med et litet fiäl under hwarje klo, och et hår mellan klona". Däremellan syns satser som är syntaktiskt ofullständiga: "Benen och fötten bleka, hade 5 delar". Man ser en tydlig likhet med notisformen i resebeskrivningarna.

Även i Linnés senare rön varierar halvlistorna i fråga om syntaktisk uppbyggnad, såsom i ett av hans senare KVAH-rön ”MUS *Aguti*. *Syst. Nat.* Eller Beskrifning på et Brasiliskt Djur, *Aguti*, [...]” från 1768 (exempel 4):

(Exempel 4)

MURRHÅR (Vibrissæ) många och svarta, stå
öfver hvardera mungipan, hvilka äro kårtare
än hufvudet. Utom dessa, är en *vårta* öfver
hvardera ögat; en på hvardera kinden, och
en under hakan, som alla hafva några få murr-
hår på sig. (s. 27)

I exemplet används fullständiga satser med utbyggda nominalfraser. De zoologiska rönens halvlistor är således inte fullt så stereotypa som Teleman (2011) hävdar utifrån sitt begränsade material.

Linnés botaniska rön utvecklas dock på ett annat sätt, främst genom att beskrivningar av växter tidigt börjar formuleras på latin som i ”*Tvänne Örter, LOEFLINGIA och MINUARTIA*” (1758). Orsaken är sannolikt att Linné här utnyttjar sin *Species Plantarum* (1753), det verk där hans binominala namngivningsprincip presenteras för första gången. Namnen anges på latin utifrån en beskrivning av växternas utseende, vilket troligen medförde att latinet lättare gick att motivera också i KVAH:s rön. Detta visas i exempel 5:

(Exempel 5)

MINUARTIA dichotoma *Læflingi*, Fig. 2 uti
mina *Spec. plant.* 89.
Radix fibrosa, annua.
Caulis erectus, simplex, teres, articulatus, pol-
licaris, superne crassior.
Folia, opposita, sessilia, subulata, a lata basi sensim atremata. (s. 17)

Linné verkar således ha flera förebilder till den utformning av halvlistan som Teleman (2011) beskriver. Idén om halvlistan verkar därtill föras vidare och utvecklas av Linnés lärjungar, och då främst i zoologiska rön, men inte heller här kan man med säkerhet säga att halvlistan utvecklats till den taxonomiska beskrivning som Teleman avser. Likheten mellan artbeskrivningen och notisformen påpekas dock bl.a. av Nilsson (1974: 103–105) med hänvisning till Abenius (1971 [1935]): ”Släktnamnet kommer först, i typografisk särställning, därefter de artutmärkande egenskaperna, men endast de nödvändiga, inga obetonade partiklar, inget oväsentligt predikatsverb.” (Nilsson 1974: 103–104)

Utifrån de studier och resultat som har presenterats ovan finns det alltså goda grunder för att närmare undersöka utvecklingen av notisform/halvlista och dess koppling till artbeskrivning och systematisk taxonomi i KVAH. Först ska vi dock motivera vårt ställningstagande att använda beteckningen *halvlista* i stället för *notisform* eller *notis*.

Beteckningen *halvlista* införs av Lötmarker och Wendt (2009) i deras studie av svenska turistbroschyrers kännetecken och utveckling. Lötmarker och Wendt har noterat att det finns beskrivningar som är en typ av listor men att dessa innehåller mer information än vad en konventionell lista brukar göra:

Utöver de renodlade listorna finns det en annan listliknande företeelse som vi i brist på annan benämning kallar *halvlista*. Det rör sig om förteckningar där de ingående delarna kommenteras på ett mera språkligt utbyggt sätt än vad en strikt listform egentligen tillåter. Det är alltså en lista i så måtto att ett antal företeelser av samhörigt slag förtecknas under varandra i egna stycken, men å andra sidan löptextliknande småstycken i så måtto att det finns drag av normalt och framförallt fritt varierbar meningsbyggnad i dem (låt vara ofta mer eller mindre icke satsformad). (Lötmarker & Wendt 2009: 111, kursiv stil i originalet)

Denna beskrivning passar väl in på de partier vi identifierat i rönen som liknar notisformen, framför allt genom den tematiska samhörigheten, vilken också pekar framåt mot artbeskrivningen. Enligt Lötmarker och Wendt kännetecknas halvlistor därtill av att de kan variera ganska mycket i fråga om sin utformning:

Ju mer kortfattade kommentarerna är, desto mer närmar det sig en vanlig lista, och ju fylligare kommentarerna är, desto mer blir det ”bara” en starkt uppstyckad löptext. Åt båda hållen är gränsen således flytande. Det som särskiljer halvlistan från vanlig löptext är hur som helst det stora antalet tematiskt samhöriga småavsnitt på jämförelsevis litet utrymme. (Lötmarker & Wendt 2009: 111)

Också här kan man notera att överensstämmelsen med rönens halvlistor är stor genom att dessa hålls samman av ”tematiskt samhöriga småavsnitt [...]”, vanligen utformade efter hur det beskrivna djurets kroppsdelar förhåller sig till varandra. Det är oftast huvudet som beskrivs först och därefter de kroppsdelar som är placerade på huvudet, såsom ögon, mun, käkar, öron, morrhår, antenner etc., allt beroende på art. Detta verkar vara ett medvetet stildrag som utnyttjas av Linné i både resebeskrivningar och rön genom att han genom denna typ av uppräkningsanordning kan anknyta till den löpande texten utan att behöva göra alltför stora stilistiska och innehållsliga avvikelser. I Lötmarker och Wendts material med turistbroschyrer finns det mellanrubriker i en del halvlistor, något som inte förekommer i rönen. I rönens halvlistor markeras emellertid framför allt första ordet med versaler/kursiv stil/fet stil/gradstorlek, i likhet med vad som visas i exempel 1–5 ovan.

Beteckningen *halvlista* beskriver därmed bättre likheten med listans uppräkningsfunktion samt dess rent grafiska utformning, där innehållet mestadels placeras vertikalt i stället för horisontellt. Beteckningarna *notisform* och *notis* drar i stället tankarna åt en kortfattad text i en journalistisk genre (jfr SAOB 1947), vilket inte stämmer med rönens funktion.

Eftersom Linné verkar utnyttja halvlistan på ett medvetet sätt, så finns det skäl att anta att han ser en (fack)språklig potential i den typiska uppräknings som kännetecknar stilen både innehållsligt och syntaktiskt, varför halvlistan kan tänkas vara en genredragskandidat som bidragit till att utveckla naturvetenskapliga genrer på svenska. Halvlistan kan således variera något, men den kännetecknas av att den består av grafiskt markerad text som skiljer den från brödtexten. Halvlistan beskriver ett semantiskt innehåll i en och samma lista som hålls ihop i grafiska stycken eller rader. Dessa inleds vanligen med ett huvudord (ofta subjektet) som mestadels är grafiskt markerat. Därmed kan syntaxen vara ganska stereotyp.

4. Halvlistor i Linnés KVAH-rön

I det följande redovisar vi vår studie av de halvlistor som vi identifierar i Carl von Linnés bidrag till KVAH, dvs. genren *rön* i diskursgemenskapen KVA:s främsta kanal för att sprida kunskap inom en naturvetenskaplig diskurs på svenska i Sverige under större delen av 1700-talet (se avsnitt 1).

4.1 Antal rön och antal halvlistor

En sökning med ”Linnæus” i den digitaliserade versionen av KVAH resulterar i totalt 53 poster (KVAH). Dessa 53 KVAH-rön är skrivna av Carl von Linné, ursprungligen Carl Linnæus, (1707–1778).⁴ Halvlistor på svenska förekommer i totalt 24 av de 53 rönen. Därtill kommer halvlistor på latin i ett mindre antal rön, vilka främst gäller botanik, bl.a. rönet med titelrubriken ”MIRABILIS longiflora, eller *Lång-pipiga Underblomman*; beskrifven av *CARL LINNÆUS.*” (1755). I det följande undersöks enbart halvlistor på svenska. Sådana uppträder alltså i något mindre än hälften av Linnés totala antal KVAH-rön, nämligen i 24 av 53 rön.

Vanligen förekommer det en halvlista per rön, men i fyra rön ingår två halvlistor i ett och samma rön. Detta gäller rönen ”Doctor CARL LINNÆI Beskrifning, på SNÖ-SPARFWEN.” (1740), ”*LYCKTE-MATKEN från China. Ingifven av Geheimerådet Herr RABEN. Beskrefven av CARL LINNÆUS.*” (1746), ”*BOSKAPS-SIUKAN* Beskrifven af FRANS. DE SAUVAGES, *Botanices Professor i Monspelier och Ledamot af Upsala Vetenskaps Societet. Ingifven af CARL LINNÆUS.*” (1746) samt ”*BESKRIFNING På et Americanskt Diur, som HANS KONGLIGE HÖGHET gifvit til undersökning. Upstäld af CARL LINNÆUS.*” (1747).

Det totala antalet halvlistor som analyseras i undersökningen är därmed 28. Halvlistornas omfattning, mätt i antal grafiska mening eller antal graford, varierar självfallet. Vi har dock valt att fokusera på antalet halvlistor i materialet, inte på halvlistornas omfattning och deras andel av den totala textmassan i vart och ett av rönen i materialet.

---

⁴ Både Lindroth (1967: 561) och Fries (1996: 98) meddelar att antalet rön av Linné är 52, medan även Rogström (2020: 26), som också använder den digitaliserade versionen av KVAH, anger antalet rön till 53.

4.2 Utgångspunkter för analysen

För den fortsatta analysen gör vi två indelningar av de 24 rönen och de 28 halvlistorna som analyseras.

Den första indelningen bygger på vilka ämnesområden som avhandlas i rönen med halvlistor (jfr Fries 1996: 99; Teleman 2011: 72). En första underkategori är zoologi, och vi benämner dessa rön som *Fauna-rön*. En andra underkategori benämner vi som *Flora-rön*, eftersom de ägnas botanikens område.

Ett av Fauna-rönen avviker dock något från de övriga med tanke på sitt ämne, nämligen ”*BOSKAPS-SIUKAN* Beskrifven af FRANS. DE SAUVAGES, *Botanices Professor i Monspelier och Ledamot af Upsala Vetenskaps Societet*. Ingifven af CARL LINNÆUS.” (1746). Rönets ägnas boskapssjukdomen ”*Blodsot med feber (Dysenteria boum cum febre) [...]*”, vilken KVA har bett Linné att skriva om i KVAH (se vidare Lindroth 1967: 746). Större delen av rönets är dock en beskrivning av sjukdomen och behandlingen, vilken Linné hämtar ur ett brev som han har fått från den franske experten de Sauvages:

Jag håller dette Brevet vært, at almænt meddelas til mine Landsmæns förmån, der denna færlige siukan skulle vidare ansticka någons fæhus, och derfor gifver fram Prof. SAUVAGES egne ord, allenast tolkade ifrån Latinen på Svenska. (s. 283–284)

I Linnés översättning från latin till svenska ingår två halvlistor. Den första gäller symptom på sjukdomen och hur de visar sig i olika kroppsdelar: djurens öron, horn, ögon, näsborrar osv. (s. 285–286). I den andra halvlistan beskrivs resultatet av obduktioner av djur som dött av sjukdomen utifrån kroppsdelar: magar, tarmar, lungor osv. (s. 288). Också detta rön kan sägas tillhöra zoologins överordnade område och mera precist veterinärmedicinens område.⁵

Den andra indelningen gäller vilka typer av upplysningar som meddelas i halvlistor i Linnés rön. Redan en första genomgång av de 28 halvlistorna visar nämligen att det finns två undertyper av halvlistor. Den första typen benämner vi *standardhalvlistor* och den andra typen *varianthalfvlistor*.

Med *standardhalvlistor* avser vi halvlistor som används för att meddela artbeskrivningar och redovisa resultat av obduktioner. I båda fallen är det delar av djur eller växter som är utgångspunkterna. Detta är denna typ av halvlistor som Teleman (2011: 72) uppmärksammar som ett karakteristiskt drag för utvecklingen av vetenskapligt skrivande på svenska under 1700-talet (se avsnitt 1 och 3). Men alla halvlistor i vårt material är inte av denna typ.

Med *varianthalfvlistor* avser vi halvlistor som *inte* innehåller artbeskrivningar eller obduktionsrapporter utan i dessa halvlistor meddelar Linné andra upplysningar. Det är fråga om uppräknings av djurarter och

---

⁵ Lindroth (1967: 746–751) ger en redogörelse för området veterinärmedicin inom KVA och veterinärmedicinska bidrag i KVAH.

forskare som har beskrivit dessa, dvs. en slags rapsodiska forskningsöversikter, det är kortare beskrivningar av insekter och det är längre växtbeskrivningar, som inte är artbeskrivningar. Grunden för vårt beslut att kategorisera också varianthavvlistor som just *halvlistor* är Lötmarker och Wendts karakteristik av sådana (se avsnitt 3.2). På motsvarande sätt som i standardhalvlistor är det i varianthavvlistor fråga om sammanhörande innehåll, egna grafiska stycken och varierbar meningsbyggnad, även om det mestadels är meningar med rak ordföljd och inledande subjekt (se avsnitt 3.1).

I de båda närmast följande avsnitten 4.3 och 4.4 redovisas och diskuteras resultaten av analysen ur såväl kvantitativa som kvalitativa perspektiv. För diskussionen av de senare relaterar vi resultaten till den metod för vetenskapligt arbete som Linné presenterar i den första upplagan av *Systema naturæ* (1735) (se avsnitt 4.4).

4.3 Resultat och diskussion: kvantitativa perspektiv

I tabell 1 och 2 redovisas uppgifter om Fauna-rönen respektive Flora-rönen: årgång i KVAH, antal rön per årgång, antal standardhalvlistor, antal varianthavvlistor och det totala antalet halvlistor i rönen som ingår i den aktuella KVAH-årgången.

Tabell 1. KVAH-årgång, antal Fauna-rön/årgång, antal standardhalvlistor och antal varianthavvlistor, antal halvlistor totalt, absoluta tal

KVAH-årgång	Antal rön/årgång	Antal standardhalvlistor	Antal varianthalvlistor	Totalt antal halvlistor/årgång
1739–40	3	3 [Beskrivning av insektsart, däggdjursart respektive fiskarter]	1 [Uppräkning av djurarter och referenser till forskare]	4
1746	2	3 [Beskrivning av insektsart, däggdjur respektive obducerat däggdjur]	1 [Uppräkning av ljuskällor i naturen]	4
1747	2	3 [Beskrivning av insektsart, egenskaper hos däggdjursart respektive obducerat däggdjur]	–	3

1750	3	2 [Beskrivning av fågelart respektive fågelart]	1 [Beskrivning av insektsarter]	3
1754	1	1 [Beskrivning av däggdjursart]	–	1
1768	3	3 [Beskrivning av däggdjursart, däggdjursart respektive däggdjursart]	–	3
Totalt	14	15	3	18

Tabell 2. KVAH-årgång, antal Flora-rön/årgång, antal standardhalvlistor och antal varianthaltlistor, antal halvlistor totalt, absoluta tal

KVAH-årgång	Antal rön/årgång	Antal standard-haltlistor	Antal variant-haltlistor	Totalt antal haltlistor/årgång
1742	2	–	2 [Längre beskrivningar av växter]	2
1744	1	1 [Beskrivning av växtart]	–	1
1746	1	1 [Beskrivning av växtart]	–	1
1755	2	2 [Beskrivning av växtarter]	–	2
1756	2	2 [Beskrivning av växtarter]	–	2
1758	1	1 [Beskrivning av växtart]	–	1
1770	1	1 [Beskrivning av växtart]	–	1
Totalt	10	8	2	10

Tabell 1 och 2 visar att halvlistor förekommer under hela den aktuella tidsperioden, dvs. från den första KVAH-årgången 1739–40 till och med årgången för 1770, som är den sista årgången som Linné lämnar bidrar till (Lindroth 1967: 562). Som framgår ovan konstaterar Hillman (1970: 62) att Linnés användning av notisformen ”med starkt betonat rubrikord som inledning [...]” blir allt mera använd över tid i resebeskrivningarna. Någon

liknande utveckling över tid finns däremot inte i Linnés KVAH-rön utan han använder sig av halvlistor under hela perioden 1739–1770.

Flertalet av Linnés rön i KVAH-årgångarna 1739–40, 1741 och 1742 bygger på hans resebeskrivningar, särskilt Lapplandsresan men även Dalaresan samt resan till Öland och Gotland (Lindroth 1967: 562–564). Efter denna inledningsperiod ägnas ”Linnés rent naturalhistoriska bidrag [...]” till KVAH mestadels åt ”nya eller sällsynta djur- och växtarter” (Lindroth 1967: 564), dvs. rön som kan föras till de kategorier som vi här kallar Fauna och Flora.

Uppgifter i tabell 1 och 2 visar vidare att det finns en övervikt för Fauna-rön gentemot Flora-rön vad gäller förekomsten av halvlistor. Sådana förekommer i 14 Fauna-rön och i 10 Flora-rön. En möjlig förklaring till detta resultat kan vara att Linné från och med år 1756 övergår till att skriva botaniska artbeskrivningar på latin (se avsnitt 3.2). Lindroth (1967: 566) konstaterar att ”[d]ärefter [dvs. efter 1756] vacklade han i artkarakteristikerna mellan modersmålet och latinet”. I sina zoologiska rön kan Linné däremot vara mer av en populärvetenskaplig skribent, och därmed kan svenskan användas också för att beskriva aktuella djurarter (Lindroth 1967: 567).

I fråga om Fauna-rönen visar uppgifter i tabell 1 att det är fyra kategorier inom djurriket som beskrivs i form av halvlistor. Klart vanligast är däggdjur med 9 förekomster. Därefter följer insekter med 4, fåglar med 2 samt fiskar med 1 förekomst. I två av rönen finns det därtill mer övergripande teman. Det handlar om en uppräknings av djurarter och referenser till andra forskares verk respektive en uppräknings av ljuskällor i naturen i ”C. LINNÆI Med. Doct. Anmärkningar öfwer de Diuren, som sägas kamma neder utur Skyarna i Norrige.” (1740) respektive ”*LYCKTE-MATKEN från China. Ingifven av Geheimerådet Herr RABEN. Beskrefven av CARL LINNÆUS.*” (1746).

Det senare rönet inleds med konstaterandet att ”Ibland alt hvad menniskan förnöjer, är ingen ting som henne fagnar mer än Liuset. Nyfödde Barnen följa stadigt Liuset med sina ögon. Och vi, ehuru vane, fagna oss mäst af de Himmelske kroppars glans och lius.” (s. 60). Därefter följer en halvlista där Linné räknar upp ett antal olika ljuskällor, där de fem första är ”*ELECTRISKA Liuset*”, ”*PHOSPORISKA Liuset*”, ljus från vissa nyupptagna fiskar, kalvkött samt ”*Ugleved* eller halfrutit träd [...]” (s. 60). Efter att ha omtalat lysmasken i Sverige och gjort en jämförelse med förhållandena i ”Indien och de varme Länder [...]” (s. 61) kommer Linné först på rönets tredje textsida fram till det ämne som rönets rubrik anger, nämligen *LYCKTE-MATKEN från China* eller ”*Laternaria, Lykt-Matken, Surinamska Flugan [...]*” (s. 62).

I avsnitt 3.2 återges Ulf Telemans bedömning att Linné, och hans disciplar, använder halvlistor för ”the description and taxonomy of botanical and zoological species” (Teleman 2011: 72). Våra resultat vad gäller förekomsten av halvlistor i Linnés samtliga KVAH-rön stärker alltså trovärdigheten i Telemans bedömning, även om vi i denna studie inte undersöker rön skrivna av Linné-lärjungar. Telemans material består av rön

från flera bidragsgivare inom olika ämnesområden och från några få årgångar av KVAH (Teleman 2011: 70–71), medan vi undersöker Carl von Linnés samtliga rön i KVAH under perioden 1739–1770. Det är därtill värt att notera att Telemans studie är gjord utifrån ett material som är mindre än det vi undersöker. Därtill visar vår studie att halvlistorna uppvisar en större variation än vad som framkommer i Teleman (2011).

Tabell 1 och 2 visar sammantaget att vad vi kallar *standardhalvlistor*, dvs. artbeskrivningar och rapporter från obduktioner, dominerar klart gentemot *varianthalfvlistor*, vilka meddelar mer varierande upplysningar. Det finns sammantaget 23 standardhalvlistor i materialet gentemot 5 varianthalfvlistor. Således är det främst standardhalvlistor som Linné använder sig av i rönen, och det är sådana som vi analyserar mera i detalj i det närmast följande avsnittet.

4.4. Resultat och diskussion: kvalitativa perspektiv

Det finns en generell struktur för den kategori som vi benämner som *standardhalvlistor* i Linnés KVAH-rön (se avsnitt 4.2 ovan). Trots detta uppvisar de 23 standardhalvlistorna ett visst mått av variation. Denna variation är intressant med tanke på att Linnés användning av notisform i resebeskrivningarna har beskrivits som både medveten och konsekvent – men kanske lite enförmig för läsaren. Exempelvis konstaterar Hillman (1970: 68) att rytmen i Skånska resan kan beskrivas som

en rytm för ögat, inte för örat. De formelartade uttrycken med sin typografiska uppställning gör texten överskådlig och klar. Att läsa Skånska resan är som att bläddra i ett kartotek. Stilen vädjar till intellektet och försmår helt de medel som skulle kunna skänka den behag och omväxling.

För att förklara Linnés strävan i fråga om stilen anför Hillman (1970) ett uttalande i en handledning i proberkonsten, *Vulcanus Docimasticus* (1734), vilken alltså är publicerad innan KVAH började utges. I denna handledning framför Linné följande uppfattning om sitt vetenskapliga och stilistiska ideal:

En simpel styl, korta ord med ren mening, och undvikande af Tautologie är dett som gör ens skrifter tydelige. [– – –] Men en ren och rätt method, som är siälen af all wettenskap, är just den som gör all ting så makalöst lätt. Ty har mitt förnämsta ändamål varit att skrifwa scientificce, äller en ren method. (Hillman 1970: 68, citatet hämtat från Belfrage 1944: 25).

I handledningen understryker Linné alltså betydelsen av ”en ren och och rätt method [...]” för att ”skrifwa scientificce [...]”. Även i den första upplagan av *Systema naturæ* (1735) presenterar Linné denna ”method”, och den har bedömts innebära ”en standardisering av vetenskapen” (Broberg 2019: 144–145). Metoden är uppbyggd av sju punkter, vilka Rogström (2020: 41) beskriver på följande sätt:

1. *Nomina* (släkt- och artnamn, trivialnamn);
2. *Theoria* (klass, ordning, släkte);
3. *Genus* (naturliga egenskaper, särskiljande drag);
4. *Species* (som ska innehålla en fullständig beskrivning med varianter samt skillnader gentemot besläktade arter);
5. *Atributa* (beskrivning av insektens [eller annan aktuell art] levnadslopp och lokaler);
6. *Usus* (nytta för ekonomin, kosten, andra vetenskaper inklusive medicin);
7. *Literaria* (övrige iakttagelser om upptäckt, vidskepelse etc.). (vår tillagda kursiva stil)

Den vanligaste utformningen av halvlistor i såväl Fauna-rön som Flora-rön innebär att Linné beskriver den art eller de arter som är aktuell/a, dvs. 3. *Genus* och 4. *Species*. Härvidlag utgår beskrivningen från ett djur generellt respektive en växt som helhet eller från djurets kroppsdelar respektive växtens delar. Därefter fördjupas beskrivningen, t.ex. genom beskrivningar av olika delar av ett djurs ansikte eller en växts olika delar.

Som representativa exempel på denna helhet-delar-princip återger vi partier av de halvlistor som återfinns i rönen ”*En sällsam PHRYGANEA, funnen i Moldavien af Herr Cancellie Rådet EDUARD CARLESON, och beskrefven Af CARL LINNÆUS.*” (1747) och ”*LIMNIA, En obekant Vext Beskrefven af CARL LINNÆUS.*” (1746). Båda rönen är publicerade under 1740-talet, det första rönet tillhör kategorin Fauna-rön och det andra kategorin Flora-rön (se Lindroth 1967: 566–567 om de båda rönen). Utdragen ur halvlistorna återges som exempel 6 och 7.

Halvlistan som beskriver den hittills okända insekten, som är en slända, inleds på följande sätt (exempel 6):

(Exempel 6)

Insectet är stort, som en medelmåttig Fiäril, eller som det här uti *Tab. VII. Fig. I.* utsättes.

Hufvudet är svart, och mot munnen något nedåt utdragit, allenast på sidorna af pannan blekgult. Det har ock vid munnen 2 längre och 2 kortare *Tentacula* eller kännesträngar.

Antennae, som stå i pannan, äro längre än sielfva kroppen, lika trådar, som frammantil äro fördelte i 3 delar och något tiockare, samt trubbige, men utan leder.

Bröset är kort, dels gult, dels ock med svart målat.

Magen är ovalt aflång, emot spitsen trubbig.

Fötterna äro 3 par til mästa delen blekgula.

Vingarna äro 4, af hvilka de 2 bredare eller öfra stå tillbaka böjde up åt, såsom på en Fiäril (*Papilio*); men de undre vingarne ligga långs åt Kroppen, bortåt böjde. (s. 177–178)

I halvlistan gör Linné först en uppskattning av insektens storlek och hänvisar till en avbildning av den. Två olika modaliteter utnyttjas alltså. Därefter beskrivs olika kroppsdelar: huvud, antenner, bröst, mage, fötter och vingar.

Beskrivningen av vingarna fördjupas sedan genom att Linné beskriver de övre vingarnas och de undre vingarnas utseende i detalj (s. 178). Redan i *Systema naturæ* (1735) använder Linné antenner och vingar för att klassificera insekter (Broberg 2019: 141). I skriften *Fundamenta Entomologiæ* (1767) delar han in ”insekterna i sju ordningar på grundval av vingarnas antal och form [...]” (Hollsten 2023: 26).⁶

I det andra rönet konstaterar Linné att den obekanta sibiriska örten Limnia är just okänd. Därför kan han inte säga något om dess eventuella nytta för ekonomi eller medicin, dvs. 6. *Usus* (s. 130), en funktion som var högst relevant för rönen (jfr avsnitt 1). Beskrivningen av Limnia i form av en halvlista inleds med roten, följd av bladen och stjälkarna, varefter blomman med blomfoder och blomkronan beskrivs, dvs. nerifrån och upp. Därefter uppmärksammas ståndarna med knappar och strängar, spiran (pistillen) med stift och märke samt frukten och fröna (s. 131–134). Jämfört med beskrivningen av insekten i exempel 6 ovan är beskrivningen av denna växt och dess delar insatt i ett sammanhang genom att Linné jämför olika växtdelar med varandra. Detta gäller bland annat det textparti där ståndarnas och spirans antal, form och storlek beskrivs i förhållande till varandra (exempel 7):

(Exempel 7)

Ståndarne (Stamina) äro 5 stycken, deras *knappar* äro aflånge, men *strängarne* smala, spitsige, kortare än blomman, upräte, men med spitsarne nedböjde hvarigenom sker at ståndarne, som äro längre än Spiran, dock icke blifva högre än sielfva märket på Spiran.

Spiran (Pistillen) består af et litet äggformigt ämne inom blomman stäldt, med en trådlük *stift*, som är nogot kortare än ståndarne, slutad med et *märke*, som är fördelt uti 3 tilbaka böjde aflånge delar. (s. 133)

I återstoden av rönet reflekterar Linné över blomskäftens utseende under olika perioder av växtens liv, och han resonerar sig fram till hur den obekanta växten Limnia kan vara släkt med bekanta växter: ”Man kan af alt detta se at denna ört är på långt håll släckt med Anacampseras och Portulaca. ock[sic] änteligen sluter man at hon bör föras under Claytoniæ genus af hvilket tilförene et enda species varit bekant i America.” (s. 133–134). Rönet avslutas med en kort beskrivning på latin, en *diagnos*, och en hänvisning till den avbildning av växten som ingår i rönet (s. 134; se Wikén (1951:393–395) om diagnoser på latin inom botaniken). Liksom i exempel 6 utnyttjas en andra

---

⁶ *Fundamenta Entomologiæ* (1767) utgavs i docent Johnny Strands svenska översättning år 2023 under titeln *Carl von Linné Entomologiens grunder (Fundamenta Entomologiæ) Akademisk avhandling under Linnés presidium 1767*. Linné presiderade vid disputationen i Uppsala, och respondent var ”den kunglige stipendiaten ANDERS JOHAN BLADH FRÅN ÖSTERBOTTEN” (s. 3).

modalitet än det verbala språket, men i exempel 7 ges hänvisningen i slutet av rönet, inte i inledningen.

I båda dessa artbeskrivningar går Linné från den aktuella arten som helhet till olika aspekter hos den utifrån kroppsdelar respektive växtdelar. Linné tillämpar alltså sin metod med punkterna 1. *Nomina*, 2. *Theoria*, 3. *Genus* och 4. *Species*. Som påpekas av Lötmarker och Wendt (2009) kan de element som bygger upp en halvlista meddela mer eller mindre utförliga upplysningar (se avsnitt 3.2). Detta blir särskilt tydligt i exempel 6, där insektens huvud, antenner och vingar är fylligare beskrivna än insekten som helhet och dess bröst, mage och fötter. Däremot är punkterna om ståndare och spira i exempel 7 ungefär lika detaljrika. Redan i första upplagan av *Systema naturæ* (1735) använder Linné ”blommans minsta delar [...]” för att identifiera och särskilja arter (Broberg 2019: 140).

Flertalet av punkterna består av en enda grafisk mening av varierande längd, från som högst 10 graford i punkterna om insektens bröst, mage och fötter, upp till 39 graford i beskrivningen av växtens ståndare. Den enda punkten i de båda exemplen vilken innehåller två grafiska meningar är den där insektens huvud beskrivs. Gemensamt för de båda halvlistorna är att det inledande viktigaste ordet är kursiverat och fungerar som en slags radrubrik. Därtill är denna rad indragen. Det är fråga om substantiv i bestämd form, och det aktuella substantivet, ensamt eller som huvudord i en längre nominalfras, fungerar som subjekt i sin respektive syntaktiska mening. Ordföljden är därmed genomgående SVO, vilket uppmärksammas i tidigare studier av Linnés s.k. notisform i främst resebeskrivningarna (se avsnitt 3.1 och 3.2).

Linné väljer dock inte enbart att meddela artbeskrivningar i form av halvlistor genom att gå från en helhet till delar av helheten. En annan möjlighet är att låta artbeskrivningar gälla konkreta och lätt iakttagbara egenskaper, t.ex. färger på ett djurs olika kroppsdelar. Ännu en möjlighet är att lämna upplysningar med utgångspunkt i mindre konkreta egenskaper, vilka kräver att forskaren gör iakttagelser under längre tid. Exempelvis kan det handla om ett djurs olika sinnen, dess sinnesförmågor eller dess vanor, dvs. punkt 5 *Attributa* i Linnés metod.

Representativa exempel på dessa båda möjligheter i fråga om halvlistor hämtar vi från två Fauna-rön. Det första av dem avhandlar ”*MARKATTAN DIANA*, Framställd af C. LINNÆUS.” (1754) och det andra är en ”*BESKRIFNING På et Americanskt Diur*, som HANS KONGLIGE HÖGHET gifvit til undersökning. Upställd af CARL LINNÆUS.” (1747). Det amerikanska djuret i fråga kallas *siupp*, och det är fråga om en nordamerikansk tvättbjörn (SAOB 1968). Dessa båda rön är två av de fyra KVAH-rön vilka Lindroth (1967: 568) karakteriserar som ”små porträtt av kuriösa däggdjur” (se vidare Svanberg 2007 om Linnés sällskapsdjur).

I rönet om markattan Diana beskrivs först släktet apor, som saknar svans, därefter släktet babianer, ”som hafva en kort *Stubb-svans* [...]”, och till sist markattornas släkte, som utmärks av skägg och lång svans (s. 211). Därefter

konstateras att markattan Diana är något större än en katt, varefter djurets grundfärg beskrivs (s. 211–212). I den följande halvlistan används färgangivande adjektiv och substantiv som betecknar kroppsdelar som inledande ord i punkter i halvlistan, bl.a. dessa fyra punkter (exempel 8):

(Exempel 8)

Svarta äro magen, benen, svansen, ansigtet, öronen.

Hvitt är bröstet ifrån öronen, tinningarna, skägget ned till armvecken. En hvit strimma är drag-
en utan på bak-låren ifrån svansen fram til knän,
som är synnerligen och ovanlig på djuren; men gör
likväl någon Symmetrie, då Apan åskådas på sidan.

Svansen[sic!] är jämn-tjock, med kårta hår, svart
och lång som kroppen, samt trubbig på ändan,
utan borstar, och kan den icke brukas af Apan
vid klifvande at om-fatta gren, sträng eller tåg.

Ansigtet är nakot omkring ögonen och näsan,
samt svart, som på en Morian. *Näsan* är nedtryckt
och emellan ögonen något hvass eller kantig. *Ö-
gonen* äro gråbruna. *Öronen* äro runda, små, svarta
och mäst nakna. (s. 212)

Efter att ha avslutat beskrivningen av arten som Diana tillhör, klarlägger Linné markattornas hemvist och en annan forskares beskrivning av apor omnämns (s. 213–214). Det är alltså fråga om 5. *Attributa* (lokal) och 7. *Literaria* (annan information) i Linnés metod. Återstoden av rönet innehåller en beskrivning av Dianas seder och aktiviteter (s. 214–217), där avslutningen lyder ”För öfrigt hoppar hon lätt, leker med hundar, roar sig at bitas utan effect, at slå kull hvad som är löst, at taga hatten af folk som står bredevid, och at löska sig eller andra, som alltid är Apornas angelägnaste sysla” (s. 217). Linné avslutar således rönet med att konstatera att apsläktets viktigaste uppgift är individuell och kollektiv pälsvård, en aktivitet som senare forskning har konstaterat skapar och underhåller relationer inom grupper av apor (NE.se).

Punkterna i exempel 8 är mer eller mindre långa och informationsrika, från den första punkten om svarta partier på apans kropp med 7 graford till den andra punkten om vita partier med 40 graford. Med undantag för den tredje punkten är det inledande viktigaste ordet i varje punkt kursiverat och fungerar som en slags radrubrik på samma sätt som i exempel 6 och 7. Den fjärde punkten om apans ansikte skulle kunna brytas upp i flera separata punkter, grafiskt markerade med indrag, där apans näsa, ögon och öron beskrivs. Värt att notera är att de centrala substantiven i denna punkt är kursiverade och att de skulle kunna fungera som radrubriker i en halvlista.

De båda första punkterna inleds med adjektiv, kongruensböjda efter respektive huvudord, och här är det således två färger som fungerar som utgångspunkt för att meddela upplysningar. Dessa punkter ger prov på ett

avsteg från Linnés mönster med rak ordföljd med SVO i punkter i halvlistor (se avsnitt 3.1 och 3.2). I de båda följande punkterna är det däremot två substantiv i bestämd form som inleder, och rak ordföljd tillämpas på samma sätt som i exempel 6 och 7. Här är det alltså delar av helheten som fungerar som utgångspunkt för upplysningar om djuret.

Rönet om det amerikanska djuret siupp, dvs. tvättbjörn, inleds med de korta avsnitten ”*NAMNEN*.” om vilka namn som används av Linné och andra om djuret och ”*FÄDERNESLANDET*.” om djurets hemvist (s. 277–278), dvs. 1. *Nomina* och 5. *Attributa*. Därefter följer det längre avsnittet ”*BESKRIFNINGEN*.” (s. 278–280), således 3. *Genus* och 4. *Species*. I exempel 9 nedan har beskrivningen av helhet–delar, till skillnad från exempel 6, 7 och 8, mera formen av löptext med kursiverade meningsinledande viktigare ord.

Vi bedömer därför detta exempel som ett gränsfall mellan halvlistor, som sådana definieras av Lötmarker och Wendt (2009: 111), och ”vanlig” löptext. Men sådana textpartier uppvisar ändå flera ”halvlistegenskaper”. Varje grafisk mening i exempel 9 ägnas en kroppsdel (huvud, nos, näsborrar, ögon), där beteckningen på kroppsdelens i fråga fungerar som meningsinledare och är skriven i kursiv stil. Syntaxen i dessa meningar är förhållandevis stereotyp.

(Exempel 9)

[...] *Hufvudet* är tjockt, och pannan mera grått.
Nosen spetsig, så att den öfra läppen med näsan är mycket längre, än den undre, och vid des läppar på sidorna äro långa vita myxtagier [= morrhår, mustasch (SAOB 1945)] som räcka med sina styfva hår up til örönen. *Näsborarne* äro som en halfmåne, smala, långa och krokuge. *Ögonen* äro intet synnerligen store; men mycket kullrige och nästan gröne. [...] (s. 279)

På motsvarande sätt som i exempel 8 skulle upplysningarna i exempel 9 även kunna formuleras som en mera prototypisk halvlista med ”småstycken” och kursiverade meningsinledande viktigare ord.

I nästa avsnitt i rönet om tvättbjörnen beskriver Linné ”*NATUREN*.” hos siuppen, dvs. djurets sinnen och vanor (s. 280–285) – punkt 5. *Attributa* i metoden. I avsnittet behandlas inledningsvis siuppens luktsinne, hörsel och smaksinne (se exempel 10). Liksom i fråga om markattan Diana har Linné tillgång till ett levande exemplar av arten. Härigenom har han möjlighet att beskriva egenskaper hos djuret som annars inte ingår i artbeskrivningar. Också exempel 10 får sägas vara ett gränsfall mellan halvlista och ”vanlig” löptext, men textpartiet uppvisar tydliga ”halvlistegenskaper” (jfr Lötmarker & Wendt 2009: 111).

(Exempel 10)

Lukten[sic!] är mär[k]värdig på detta diur, som naturen gifvit et långt snyte, at den må färdigare vara det til tjenst. Denna Siupp var aldeles blind, men genom sin goda luckt hade han nästan samma vägledare, som en annor af de bästa ögon; så at om någon säckerbakelse eller säcker låg på bordet, i skåpet eller något annat högt rum förborgat, var han der straxt och hölt til godo. Om någon studerande kom in, som hade Russin och Mandel hos sig, var han straxt i fickan, gjorde egendomen disputerlig, och med våld utpantade densamma. Om någon kom med mat, mötte han straxt densamma ledd av näsan.

Hörslen var nog svag, hvilken lärer komma af hans små öron, som mindre kunna emottaga luftens darrande, och skulle man ropa rätt hårdt at diuret det höra måtte. Det är naturens vana, at hvad uti et fattas, med en annan förmån betala.

Smaken gifver oss vid handen detta diurets besynnerliga mat och diet. Det åt mäst hvad som föreföll; bröd, kött, gröt, soppor, kräfveter och ben besynnerl af foglar, dem han söndertugade som kött; men hans delicatess var ägg, mandlar, russin, säckerbakelser, säcker och hvarjehanda slags frukt, såsom äpplen, päron, kirsbär, lingon, smultron &c. deremot förkastade han alt det som hade ättika på sig, samt surkål och fisk, den han hvarken rå eller kokad ville gierna smaka. (s. 280–281)

Varje grafiskt stycke i exempel 10 avhandlar ett sinne: luktsinne, hörsel och smaksinne. Den första grafiska meningen i varje stycke fungerar som en kärnmening och anger temat för stycket. I två av de tre styckena är beteckningen för sinnet i fråga skriven i kursiv stil. Flera av meningarna är långa och detaljerad information meddelas om varje sinne, eftersom Linné har haft möjlighet att iakttä siuppens beteende i olika situationer.

Linné rapporterar om djurets goda luktsinne, dess dåliga hörsel och dess preferenser i fråga om födoämnen. I punkterna ingår konkreta exempel på hur siuppen utnyttjar sina sinnen, t.ex. vad som händer om siuppen möter studenter ”som hade Russin och Mandel hos sig [...]”. Linné reflekterar därtill generellt över att djurets goda luktsinne kompenserar den dåliga synen och den svaga hörseln: ”Det är naturens vana, at uti hvad et fattas, med en annan förmån betala.”

Exempel 10 visar att punkter i halvlistor kan vara mer eller mindre informationsrika och att antalet graford i grafiska meningar i sådana kan vara mer eller mindre många. Detta illustreras tydligt av den tredje och sista punkten om smaken; den första meningen innehåller 11 graford och den andra 64. I den första meningen meddelar Linné att djuret har ”besynnerliga mat

och diet”, och i den andra preciserar han vad siuppen åt i allmänhet, hade för favoritföda och hade för aversioner i fråga om föda. I samtliga tre punkter inleds punkten med ett viktigt informationsbärande substantiv, som i två av tre punkter är kursiverat. I det stora flertalet meningar används SVO-ordföljd, men den första punkten avslutas med två meningar med omvänd ordföljd. I dessa målar Linné upp två situationer, vilka han med största sannolikhet har observerat: hur reagerar siuppen om någon kommer i rummet och har med sig russin eller mandlar respektive någon slags mat?

Avsnittet om djurets sinnen och beteende avslutas med att siuppen ”kommer lös om natten då alle gådt till sängs”, lämnar Linnés bostad och blir ihjälbiten av en hund (s. 285). När den döda siuppen blir återfunnen, obducerar Linné djuret. Obduktionen beskrivs under avsnittsrubriken ”ANATOMIEN.”, i form av en halvlista där olika organ beskrivs i punkter: magen, levern, mjälten osv. (s. 285–287). Det viktigaste ordet är ett substantiv, oftast i bestämd form, och skrivet i kursiv stil. Punkterna meddelar mer eller mindre utförlig information.

Teleman (2011: 72) lyfter fram obduktionsrapporter som ett annat ”conventionalized arrangement [...]” i 1700-talets svenska vetenskapliga skrivande. Det framgår dock inte om det handlar om obduktioner av människor, djur eller både människor och djur. Inte heller framgår det i Teleman (2011) om halvlistor används i obduktionsrapporter på det sätt som Linné gör i detta rön. Avsnittet om siuppens anatomi avslutas med att Linné i brödtext utreder det som han finner märkvärdigast med siuppen: ”des Aflelem eller Penis, som är af en så undersam art, at jag vet intet att likna [...]”. Anledningen till Linnés förundran är penisens storlek och form (s. 287–288).

Därnäst följer ett kort avsnitt ”SLAGET.” där Linné, delvis i polemik med en annan forskare, slår fast att ”detta kreaturet är släckt med Biörnen [...]” (s. 288), dvs. 2. *Theoria* i hans metod. Rönet avslutas med ett avsnitt ”NYTTAN.”, således punkt 6. *Usus*: ”Skinnen komma i stor myckenhet ifrån America, och säljas av Skinnare, hvaraf de måste Böndernes mössor hos oss äro fordrade. Desutom gör man af svantsarne halsdukar eller rumpor, som äro rödacktige med svarta ringar, hvilka man hänger om halsen, då man reser om kalla vintern.” (s. 288–289). Det är uppenbart viktigt att den praktiska nyttan av rön i KVAH framgår tydligt, dvs. 6. *Usus*. Allra sist i rönet finns hänvisningar till två figurer, vilka visar siuppens yttre respektive ”Des Aflelem.”.

5. Sammanfattning och framåtblick

De redovisade resultaten visar att Carl von Linné använder sig av halvlistor i lite mindre än hälften av sina rön i KVAH, nämligen i 24 av hans totalt 53 rön. Vanligen finns det en halvlista per rön, men i fyra rön uppträder två halvlistor i samma rön. Antalet halvlistor som analyseras är därmed 28. Rönen är publicerade 1739–1770, dvs. under hela den period som Linné bidrog med rön till KVAH. De 24 rönen behandlas dels zoologi med 14 rön, dels botanik med 10 rön. Flertalet av halvlistorna är vad vi kallar standardhalvlistor, medan

ett mindre antal är vad vi kallar varianthelvlistor. Dessa svarar för 23 respektive 5 av halvlistorna. Standardhalvlistorna används för att meddela artbeskrivningar respektive rapportera från obduktioner av djur, medan varianthelvlistorna meddelar andra uppgifter.

Vår analys av de 23 standardhalvlistorna i Linnés KVAH-rön visar följande:

- Halvlistor och punkter i dem är mer eller mindre omfattande i fråga om vilka upplysningar som meddelas.
- Det går att göra kopplingar mellan upplysningarna som meddelas och Linnés metod för vetenskapligt arbete, först formulerad i *Systema naturæ* (1735).
- Punkter i halvlistor är vanligen grafiskt markerade genom både indrag och kursivering av inledande viktigare ord i punkter, och dessa inledande ord kan sägas fungera som radrubriker.
- Varje punkt omfattar vanligen en grafisk mening, men flera grafiska meningar kan ingå i och bygga upp en och samma punkt.
- Beskrivningar i halvlistor är vanligen strukturerade efter principen ”från helheten till delarna”.
- Principen kan även ersättas av, alternativt kombineras med, två andra principer, nämligen (a) yttre egenskaper som forskaren kan iaktta direkt respektive (b) inre egenskaper eller beteenden som forskaren kan iaktta först genom att göra observationer över tid.
- Det inledande viktigare ordet i punkter är oftast ett substantiv i bestämd form, men också representanter för andra ordklasser kan tilldelas denna position.
- Ordföljden är oftast rak där det inledande substantivet ensam, eller som en del av en flerordsfras, fungerar som subjekt i en syntaktisk mening, men även omvänd ordföljd kan förekomma.

Sammanfattningsvis visar undersökningen av de 23 standardhalvlistorna att dessa uppvisar både en enhetlighet och en viss variation i fråga om sin utformning.

Vi föreslår att enhetligheten kan förklaras med att Linné i sina rön, liksom i sina resebeskrivningar, i mycket utgår från vad han kallar ”en ren och rätt method” för vetenskapligt arbete (se avsnitt 4.4). I rönen behandlas vetenskapliga problem och upptäckter, och detta görs på ett metodiskt korrekt sätt, vilket innebär att ett antal aspekter ska uppmärksammas. I flertalet av rönen beskriver Linné djur- och växtarter, främst genom artbeskrivningar men även med några rapporter från obduktioner av djur. För sådant innehåll

används ofta *halvlistor*, vilka vi betraktar som ett *genredrag*, som utmärker genren *rön* i Linnés tappning. Som framgår i avsnitt 4.3 går ett antal av Linnés KVAH-rön 1739–1742 tillbaka på stoff från resebeskrivningarna, där han använder sig av s.k. notisform (se avsnitt 3.2). Halvlistorna underlättar för Linné att följa den egna metoden och han kan därtill utnyttja en invand skrivstrategi, vilket bör ha sparat tid för honom (se t.ex. Lindroth 1967: 558 om Linnés stora arbetsbörda).

När det gäller variationen i standardhalvlistorna, föreslår vi två kompletterande, icke-uteslutande, förklaringar.

En första möjlighet är att Linné i dessa kortare texter har känt en större frihet att variera sina formuleringar än i de längre resebeskrivningarna, i alla fall de som publicerades under hans livstid: den gotländska och öländska resan 1741 (tryckt 1745), den västgötska resan 1746 (tryckt 1747) och den skånska resan 1749 (tryckt 1751) (Fries 1971a: 9). I sammanhanget gör Fries (1996) en bedömning som är av intresse. Han säger nämligen att ”något krav på stilistisk enhetlighet i [K]VAH:s rön knappast förelåg. Varje författare tillåts skriva på sitt sätt” (Fries 1996: 102). Utifrån centrala begrepp i denna studie tillät diskursgemenskapen KVA alltså en viss variation i fråga om genredrag inom den genre som kan kallas ”KVAH-rön”. Med tanke på Linnés position i samhället i stort och i KVA speciellt var det antagligen få personer som ville och/eller vågade kritisera hans rön (jfr Lindroth 1967: 558–561).

En andra möjlighet är att Linné inte såg sina KVAH-rön som sina viktigaste bidrag till vetenskapens utveckling. När han vände sig till sina kollegor i och utanför Sverige, skrev han på latin, t.ex. *Systema naturæ* och *Species plantarum*, och på samma sätt resonerade andra naturvetare om språket (Lindroth 1967: 562; Fries 1971a: 7; Helander 2015: 108). För Linné kan KVAH-rönen mera ha varit texter som han ansåg sig vara tvungen att skriva, med tanke på hans position inom KVA och i det svenska samhället (jfr Lindroth 1967: 561). Om Linné hade denna uppfattning, så strävade han kanske inte efter att till fullo tillämpa den egna metoden för att uppnå sitt eget vetenskapliga och stilistiska ideal. I rönen vände han och andra skribenter sig inte heller till specialister utan ”till bredare folklager, som ju inte behärskade latin” (Helander 2015: 108). Ändock visar vår undersökning av standardhalvlistor i Linnés botaniska och zoologiska KVAH-rön att innehållet – i såväl halvlistor som andra partier av rönen – i mycket går tillbaka på den metod för vetenskapligt arbete som Linné först formulerade i *Systema naturæ* (1735).

Vår studie gäller ett genredrag i *en* tongivande skribents rön i KVAH. Skribenten, Carl von Linné, utnyttjar notisform/halvlistor i såväl sina resebeskrivningar som sina rön. Vår bedömning är att notiser/halvlistor dock inte fyller exakt samma uppgift i de båda genrererna. I resebeskrivningarna används notiser/halvlistor för att strukturera och lyfta fram de iakttagelser som Linné gör under sina resor (jfr Abenius 1971 [1935]; Fries 1971b). Däremot bedömer vi att halvlistor används i rönen för att lyfta fram det som

är allra viktigast i det aktuella rönet, vanligen beskrivningar av växtarter och djurarter. Med tiden utvecklas dessa beskrivningar till regelrätta artbeskrivningar, formulerade på latin. Det finns emellertid en viktig skillnad mellan botanikens och zoologins områden vad gäller artbeskrivningar. I fråga om växter utnyttjade Linné sitt system med ståndare och pistiller som grund för artindelningen, men för djur var det inte lika givet vilka egenskaper som skulle ligga till grund för en indelning. Inom entomologins område lades dock, i ett första skede, insekters vingar och antenner till grund för en artindelning, även detta på Linnés initiativ.

Resultaten i fråga om halvlistor i Linnés KVAH-rön indikerar att det är viktigt att uppmärksamma fler presumtiva genredrag inom den övergripande genren *rön*. För det fortsatta arbetet inom projektet ”Från rön till vetenskap” är det därför viktigt att uppmärksamma både enskilda bidragsgivare av rön till KVAH och anlägga mer generella perspektiv på språklig utformning av rönen som texter och språkformen i dem. Betydelsen av att uppmärksamma också mindre kända och inflytelserika bidragsgivare till KVAH än Carl von Linné visas av exempelvis Landqvist och Rogström (2024), som ägnas entomologen Clas Bjerkander (1735–1795). När det gäller genredrag generellt, är det av vikt att uppmärksamma vilken roll som KVA som diskursgemenskap kan spela vad gäller genredrag och genrer (Landqvist & Rogström 2024: 99–100).

Avslutningsvis vill vi travestera – och något modifiera – huvudrubriken till Margit Abenius’ uppsats om en stiltendens hos Linné, ursprungligen publicerad 1935: ”Allt är viktigt”. Vi hävdar att ”allt *kan* vara viktigt” i studier av ett hittills ganska utforskat fält, nämligen utvecklingen av vetenskapligt skrivande på svenska under 1700-talet.

Referenser

- Abenius, Margit (1971) [1935], ”Allt är viktigt. En stiltendens hos Linné”, i Sigurd Fries (utg), s. 56–73.
- Atkinson, Dwight (1998), *Scientific Discourse in Sociohistorical Context. The Philosophical Transactions of the Royal Society of London, 1675–1975*. New York, NY: Taylor & Francis.
- Banks, David (2017), *The Birth of the Academic Article. Le Journal des Sçavans and the Philosophical Transactions, 1665–1700*. Sheffield: Equinox Publishing Company.
- Bazerman, Charles (1988), *Shaping Written Knowledge: The Genre and Activity of the Experimental Article in Science*. Rhetoric of the Human Sciences. Madison, WI: The University of Wisconsin Press.
- Belfrage, Sixten (1944), Dedikationen i Linnés skånska resa, *Svenska Linnésällskapets Årsskrift* 1944: 1–28.
- Bhatia, Vijay K. (1993), *Analysing Genre. Language Use in Professional Settings*. London: Routledge.
- Blåsjö, Mona (2010) [2006], *Skrivteori och skrivforskning. En forskningsöversikt*. 2 uppl. MINS Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet 56. Stockholm: Stockholms universitet.

- Broberg, Gunnar (2019), *Mannen som ordnade naturen. En biografi över Carl von Linné*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Fries, Sigurd (1971a), "Inledning", i Sigurd Fries (utg), s. 7–12.
- Fries, Sigurd (1971b), "Linnés resedagböcker. Deras språk och stil i jämförelse med de tryckta reseskildringarnas", i Sigurd Fries (utg), s. 111–142.
- Fries, Sigurd (utg) (1971c), *Linnés språk och stil. Studier i Linnés svenska författarskap av Margit Abenius, Sixten Belfrage, Sigurd Fries och Jöran Sahlgren*. Stockholm: Bokförlaget Prisma, s. 7–12.
- Fries, Sigurd (1996), "Lärdomsspråket under frihetstiden", i Lena Moberg & Margareta Westman (red), *Svenskan i tusen år. Glimtar ur svenska språkets utveckling*. Stockholm: Norstedts Ordbok, s. 88–103.
- Fundamenta Entomologiae* (1767) = *Carl von Linné Entomologiens grunder (Fundamenta Entomologiae) Akademisk avhandling under Linnés presidium 1767* (2023). Översatt från latinet av Johnny Strand med kommentarer av Ingvar Svanberg och biografiska noteringar av Erik Hamberg. Valda avhandlingar av Carl von Linné 88. Uppsala: Svenska Linnésällskapet.
- Gross, Alan G., Joseph E. Harmon & Michael Reidy (2002), *Communicating science: the scientific article from the 17th century to the present*. New York & Oxford: Oxford University Press.
- Gunnarsson, Britt-Louise (1987), Textmönster i vår äldsta vetenskapliga tidskriftsprosa. En analys av medicinska rön i Vetenskapsakademiens Handlingar 1750–1769. *Nysvenska studier* 67: 155–180.
- Gunnarsson, Britt-Louise (2009), *Professional Discourse*. Continuum: Cornwall.
- Gunnarsson, Britt-Louise (red) (2011), *Languages of Science in the Eighteenth Century*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Hannedóttir, Anna Helga (2011), "From Vernacular to National Language: Language Planning and The Discourse of Science in Eighteenth-Century Sweden", i Britt-Louise Gunnarsson (red), s. 107–122.
- Helander, Hans (2015), "Neolatinistik i Sverige och i världen", i Eric Cullhed & Bo Lindberg (red), *Klassisk filologi i Sverige. Reflexioner, riktningar, översättningar, öden*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien Konferenser 89. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, s. 99–116.
- Hillman, Rolf (1970), *Svensk prosastil under 1700-talet. Dalin – Linné – Gustaviansk talekonst*. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 42. Stockholm: Läromedelsförlagen & Svenska Bokförlaget.
- Hollsten, Laura (2023), Naturens största mästestycken eller straffande tyranner? Kunskap om tidigmoderna insekter och spindeldjur, *AURICA. Scripta a Societate Porthan edita* 14: 20–38. Doi: <https://journal.fi/aur/article/view/142172>
- Håkansson, David (2025), "Det långa 1800-talet och den svenska språkhistorien", i Erik M. Petzell, Lena Rogström, Henrik Rosenkvist, Mathias Strandberg & Lena Wenner (red), *Studier i svensk språkhistoria 17. Språket i rummet*. Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 49. Göteborg: Meijerbergs

- institut för svensk etymologisk forskning, Göteborgs universitet, s. 93–109.
- KVAH = Sök i *Kungliga Vetenskaps Akademiens Handlingar*. <http://hosting.dev.o.se/kvah/search.html?jsessionid=AB0F6E4044F5B8923E4592AEC4FD358B.node0>
- Kärnfelt, Johan, Karl Grandin & Solveig Jülich (red) (2018), *Kunskap i rörelse. Kungl. Vetenskapsakademien och skapandet av det moderna samhället. Bidrag till Vetenskapsakademiens historia 47*. Stockholm & Göteborg: Makadam.
- Landqvist, Hans & Lena Rogström (2024), Genreutveckling i vetenskaplig prosa. Clas Bjerkanders entomologiska rön i Kungliga Vetenskapsakademiens Handlingar 1775–1795. *Folkmålsstudier* 62: 89–125.
- Levertin, Oscar (1908) [1906]. *Carl von Linné*. 3 uppl. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Lindroth, Sten (1967), *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens Historia 1739–1818. I. Tiden intill Wargentins död (1783)*. Stockholm: Kungl. Vetenskapsakademien.
- Linné, Carl von (1739), *Tal, om Märkvärdigheter uti insecterne*. Stockholm: Peter Momma.
- Linné, Carl von (1956) [1747], *Carl Linnæi [...] Wästgöta-Resa, på Rikens Högloflige Ständers Befallning Förrättad år 1746*. Stockholm: Lars Salvius.
- Linné, Carl von (1966) [1751], *Carl Linnæi [...] Skånska Resa, på Höga Öfwerhetens Befallning Förrättad År 1749*. Stockholm: Lars Salvius.
- Linné, Carl von (1953) [1734], *Linnés Dalaresa. Iter Dalecarlicum*. Arvid Hj. Ugglå (red). Stockholm: Geber.
- Linnæus, Carl (1975) [1732], *Carl Linnæus Lapplands resa år 1732*. Magnus von Platen & Carl-Otto von Sydow (red). Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Linnæus, Carl (1975) [1745], *Carl Linnæus Öländska och Gotländska resa år 1741*. Carl-Otto Sydow (red). Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Lötmarker, Lena & Wendt, Bo-A. (2009), *Resmål till salu! Svenska turistbroschyrers textuella och språkliga utveckling under hundra år*. Lund: Sekel.
- NE.se = Nationalencyklopedin – NE, artikel APOR, <https://www.ne.se>, hämtad 21 juni 2025.
- Nilsson, Stig (1974), *Terminologi och nomenklatur. Studier över begrepp och deras uttryck inom matematik, naturvetenskap och teknik*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A 26. Lund: Studentlitteratur.
- Pehrson Berger, Ingela (2011), ”Carl von Linnés *Tal, om Märkvärdigheter uti insecterne*”, i Sture Packalén (red), *Litteratur och språk 7*. Eskilstuna & Västerås: Akademin för utbildning, kultur och kommunikation, Mälardalens högskola, s. 5–33.
- Ralph, Bo (1980), ”Hur mycket fackspråk är fackspråk?”, i Sigurd Fries & Claes-Christian Elert (utg), *Svenskans beskrivning 12. Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor vid svenskans beskrivning 12*, Umeå

1980. Acta Universitatis Umensis. Umeå: Universitetet i Umeå, s. 163–172.
- Ralph, Bo (2011), "Linnaeus as a connecting link in Swedish language history", i Britt-Louise Gunnarsson (red), s. 247–261.
- Roelcke, Thorsten (2005) [1999], *Fachsprachen*. 2 rev. uppl. Grundlagen der Germanistik 37. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Rogström, Lena (2020), Ett fält för de nyfikna. Textens betydelse för den tidiga entomologin i Sverige – Linné, De Geer och Bjerkander, *Svenska Linnésällskapets Årsskrift 2020*: 23–56.
- Rogström, Lena & Sofie Johansson (2023), "Kungliga Vetenskapsakademiens Handlingar som digitaliserad lexikalisk resurs. Fyra pilotstudier i historiskt akademiskt ordförråd", i Louise Holmer, Greta Horn, Hans Landqvist, Pär Nilsson, Eva Nordgren & Emma Sköldbberg (utg), *Nordiska studier i lexikografi 16. Rapport från 16:e konferensen om lexikografi Norden. Lund 17–19 april 2011*. Skrifter utgivna av Nordiska föreningen för lexikografi. Skrift nr 17. Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 48. Lund & Göteborg, s. 281–294.
- Sahlgren, Jöran (1971) [1922], "Linnés talspråk", i Sigurd Fries (red), s. 13–19.
- SAOB (1945) = *Svenska Akademiens ordbok*, uppslagsord MUSTASCH, spalt M 1673, band 17, <https://www.saob.se/artikel/?seek=mustasch&pz=1>, hämtad 21 juni 2025.
- SAOB (1947) = *Svenska Akademiens ordbok*, uppslagsord NOTIS, spalt N 731, band 18, https://www.saob.se/artikel/?unik=N_0641-0174.D2Q5&pz=3, hämtad 21 juni 2025.
- SAOB (1968) = *Svenska Akademiens ordbok*, uppslagsord SJUBB, spalt S 2822, band 25, <https://www.saob.se/artikel/?seek=sjubb&pz=1>, hämtad 21 juni 2025.
- Sorgenfrei, Simon (2024), Inga underverk är större än de minste. Carl von Linné och det oansenligas sublinitet. *Svenska Linnésällskapets Årsskrift 2024*: 7–18.
- Svanberg, Ingvar (2007), "Deras mistande rör mig så hierteligen." Linné och hans sällskapsdjur. *Svenska Linnésällskapets Årsskrift 2007*: 11–108.
- Swales, John M. (1990), *Genre Analysis. English in academic and research settings*. Cambridge applied linguistics series. Cambridge etc.: Cambridge University Press.
- Swales, John M. (2004), *Research Genres. Explorations and Applications*. Cambridge applied linguistics series. Cambridge etc.: Cambridge University Press.
- Teleman, Ulf (2011), "The Swedish Academy of Sciences: Language policy and language practice", i Britt-Louise Gunnarsson (red), s. 63–87.
- Valle, Ellen (1999), *A Collective Intelligence: The Life Sciences in the Royal Society as a Scientific Discourse Community 1665–1965*. Anglicana Turkuensia. 17. Turku: University of Turku.
- Wikén, Erik (1951), *Latin för botanister och zoologer*. Malmö: Gleerups.